

שיחת הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לפרשת כי תצא תשס"א אני לדודי ודודי לי

ערך: עדיאל מס

השנה (ר"ה טז, א), ומצד שני אומרת (שם) שאדם נידון בכל יום, ואולי אף בכל רגע. היינו: הדין הכללי הוא בר"ה, אך הפרטים עוד יכולים להשתנות, ועליהם דנים בכל יום. הגמ' אף מביאה דוגמאות לכך (שם יז, ב): "הרי שהיו ישראל רשעים גמורין בראש השנה, ופסקו להם גשמים מועטים, לסוף חזרו בהן (ותיקנו את מעשיהם), להוסיף עליהן אי אפשר, שכבר נגזרה גזרה. אלא הקב"ה מורידן בזמן על הארץ הצריכה להן, הכל לפי הארץ". הקב"ה ירכז את כל הגשם למקומות הנצרכים, וגם הכמות המועטה תספיק. וכן להפך: "הרי שהיו ישראל צדיקים גמורין בראש השנה, ופסקו עליהן גשמים מרובין, לסוף חזרו בהן (וחטאו), לפחות מהן אי אפשר, שכבר נגזרה גזרה. אלא הקב"ה מורידן שלא בזמן על הארץ שאינה צריכה להן". הקב"ה יוריד את הגשמים במדבר, במקום שאינם מועילים לאיש. הרי שיש דין כללי ויש דין פרטי, מפורט יותר. ר"ה הוא זמן הדין הכללי, ולגבי הפרטים יש מקום לשינויים גם אח"כ. "יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין" (שם טז, א). ומ"מ, לאחר שכבר נגזר הגזרה קשה הרבה יותר לשנותה. יותר קל להשפיע על גזר הדין בזמן הדין הכללי.

אם היינו רואים מכונית שעומדת לדרוס ילד ר"ל, אם אפשר לרוץ ולהציל את הילד, למשוך אותו מהכביש, מה טוב. אלא שאסור לאדם להסתכן יותר מדי. רק עד גבול מסוים מותר להסתכן כדי להציל נפשות, ולא יותר. אם זה היה המצב, חלילה, שא"ל לרוץ ולהצילו, מה היינו עושים? היינו לפחות צועקים בכל כחנו, כדי שהילד יברח, או כדי שהנהג יעצור. אם מעוניינים אנו לבטל מעלינו גזרות קשות כאלו ואחרות ח"ו, לבל יחולו עלינו בשנה הבאה עלינו לטובה, עכשיו הוא הזמן לבטלן. עכשיו הוא הזמן לצעוק על כל התאונות שתהיינה חלילה בשנה הבאה. עכשיו הזמן לצעוק כדי לעצור את המכוניות הדורסות, לעצור את הפיגועים, לעצור כל דבר שלא יבוא. לאחר ר"ה גם אפשר לפעמים להצליח, כפי שראינו, אבל עכשיו, לפני שנגזר הדין, קל להצליח בזה הרבה יותר.

הקב"ה עשה איתנו חסד גדול. לפני יום הדין, לפני ה"ימים נוראים", שבהם יש מורא מן הדין, נתן לנו את חודש אלול, חודש שלם בו יכולים אנו להתכונן ליום הדין, שלא "ניפול" אל תוך יום הדין ללא הכנה. זהו חודש כל-כך מתוק! "אני לדודי ודודי לי"! כך צריכים אנו להרגיש! אמנם מצד אחד מרגישים כבר את הנוראות ואת הפחד של הימים הנוראים, אבל מצד שני מרגישים מתיקות נפלאה. "אני לדודי ודודי לי". מה יותר נפלא מ"דודי לי"? הרי הדבר הנפלא ביותר שיכול להיות הוא שהקב"ה נמצא קרוב אלינו! אח"כ, בעשרת ימי תשובה, הוא מתקרב אלינו עוד

חז"ל הרשו לנו לפתוח דברי תורה במילתא דבדיחותא (עי' שבת ל, ב). נפתח א"כ במילתא דבדיחותא. שאלו פעם גנב אחד: חָטָא, על מה מתפלל ביוה"כ (בענין פרנסתו)? שבשנה הבאה יזמינו אצלו הרבה חליפות חדשות. ירקן על מה מתפלל? שיבול הירקות יצליח. אבל אתה, ש"מתפרנס" מגנבה, על מה מתפלל אתה בימים הנוראים בענין פרנסתך? ענה אותו גנב ואמר: מבקש אני בתפילתי, שכל מי שִׁיגְזֹר עליו שתהיה אצלו גניבה השנה, "אזכה" אני להיות השליח לבצע את הגזירה... לכאורה אין זה גנב אלא צדיק נסתר. אינו רוצה לגנוב סתם, אלא רק ממי שממילא נגזר עליו שתהיה אצלו גנבה, וכשליח ההשגחה העליונה להוצאת הגזרה אל הפועל. ואולם למעשה גם כוונה כזו פסולה היא. התורה אומרת בפרשתנו: "כי תבנה בית חדש, ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בכיתך כי יפל הַנֶּפֶל ממנו" (דברים כב, ח). מה פירוש "יפל הַנֶּפֶל"? "יפל אדם" היה לו לומר! אמרו על כך חז"ל (שבת לב, א): "ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית, שהרי (כשנכתבה התורה, עוד) לא נפל, והכתוב קראו נופל (על שם העתיד. וא"כ, מדוע מצוה התורה לעשות מעקה למנוע את נפילה?) אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב". כלומר: למרות שנגזר על אותו יהודי ליפול ולמות, מ"מ "לא תתגלגל מיתתו על ידך" (רש"י דברים שם). אתה מצידך אינך צריך לשאוף להיות השליח להוצאת הגזירה הרעה אל הפועל. אתה מצידך צריך לעשות מעקה לגגך, כדי שלא יפול ממנו אדם וימות. כך גם לגבי רכושו של אדם. גם אם נגזרה על אדם גזרה שרכושו יגנב ממנו, אתה אינך צריך להיות הגנב שיוציא את הגזרה אל הפועל. המשנה מספרת: "אף הוא (הגל) ראה גולגולת אחת שצפה על פני המים. אמר לה: עַל דַּאֲטָפָה אֲטָפוּ □ (בגלל שהטבעת אחרים, הטביעו אותך, מידה כנגד מידה), וְסוֹף קְטִיפִי □ - ?טופון (סופם של המטביעים אותך יהיה, שאף הם יענשו בטביעה)" (אבות פ"ב מ"ו). אם הצליחו הרוצחים להטביע את בעל הגולגולת, הרי ודאי שנקנסה עליו טביעה, שאם לא כן לא היו מצליחים הרוצחים במזימתם, ואעפ"כ מי שהטביעו גם הוא יטבע - "וסוף מטיפיך יטופון". אדם אינו צריך א"כ לשאוף ולהשתדל להיות שליח לבצע גזירה רעה שנגזרה על בני אדם מן השמים.

מדברי הגמ' שהבאנו עולה עכ"פ, שגם אם נגזר על אדם ליפול ולמות ח"ו, אין בכלל הגזרה שיפול מגג מסויים דווקא. יכול ליפול גם מגג אחר, ואם לא יפול מגג - יפול בדרך אחרת, כגון לבור וכיו"ב. הרבה שלוחים למקום. כלומר: יש דין כללי ויש דין פרטי, וגם כשהכלל כבר נגזר, הפרט לא בהכרח נגזר, והוא נתון לשינויים. על פי זה מובנים דברי הגמ', שאומרת מצד אחד שאדם נידון בראש

יום הדין עצמו, ר"ה, מצד אחד הוא יום יראה, אדם צריך לחוש בו פחד ואימה, מי יודע מה יכתב עליו בשמים, מה יהיה על משפחתו, על הקרובים אליו, על כלל ישראל, אלו גזירות חלילה יגזרו לשנה הבאה, "ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום, איזו לרעב ואיזו לשובע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות, מי לא נפקד כיום הזה", ודאי צריך להיות מודאג מיום הדין. אבל מצד שני אמרו חז"ל (ירוש' ר"ה פ"א ה"ג): "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אליו... (דברים ד, ז), אי זו אומה כאומה הזאת. בנהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין, לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו, שאינו יודע היאך דינו יוצא. אבל ישראל אינן כן, אלא לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחים זקנם ואוכלין ושותין ושמים, יודעין שהקב"ה עושה להן ניסים". אנו עומדים בפני משפט איום ונורא, ובכל זאת אנו מסתפרים ומתרחצים ולובשים בגדי חג לקראת יום הדין, ואוכלים ושותים בו, "אכלו משמנים ושתו ממתקים" - אמר עזרא לעם ברה"ה - "כי קדוש היום לאדנינו" (נחמיה ח, י). איך מתיישבים הדברים? איך אפשר לנהוג כך, כשנמצאים בעיצומו של דין גדול ונורא? התשובה היא, שיש שני פנים למשפט. יש משפט על כל פרט ופרט בישראל, וכל פרט ופרט צריך אכן להיות מודאג, מי יודע יגזר עליו? ראינו השנה שכך וכך אנשים מתו בפיגועים, במחלות, בתאונות דרכים, באולמי ורסאי, בכל מיני דרכים, ראינו מה יכול להיות משפט ה'. אבל מצד שני יש משפט על הכלל ישראל, וכלל ישראל ודאי יוצא זכאי בדין. אין מציאות שכלל ישראל יצא חייב בדין, כלל ישראל מובטח שיצא זכאי בדין. גם באותן שנים נוראות של השואה, שמתו בהן אלפי אלפים יהודים ר"ל, לא יצאו חייבים בדין אלא הפרטים, אבל הכלל ישראל יצא גם אז זכאי בדין, וכי מי זכאי בדין, הגרמנים ימח שמם יצאו זכאים?! ודאי שהכלל ישראל הוא הזכאי! אלא שיחידים רבים יצאו חייבים. חז"ל (ויק"ר ל, ב) הרי אמרו (בטעם מצות נטילת לולב): משל לשני בני אדם שהיו עומדים בדין, והקהל העומד בחוץ רוצה לדעת מי יצא זכאי בדין. הודיע להם המלך: מי שיצא אחר הדין וחותרמי בידו, אות הוא כי הוא זה שיצא זכאי בדין. מי יוצא אחר יום הדין וחותרמו של הקב"ה בידו? אמרו חז"ל: "במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעין דישראל אינן נצוחיין". ארבעת המינים שאנחנו נוטלים בסוכות רומזים על ארבע אותיות של שם הוי"ה, זהו החותם. ובזה ניכר, שישראל הם שיצאו זכאים בדין כנגד אומות העולם. והרי מראש מקדם נקבע שמצוה תהיה עלינו ליטול לולב בחג הסוכות בכל שנה ושנה! מכאן, שמובטח לנו לעד, שבכל שנה יצאו כלל ישראל זכאים בדין! כל אחד על עצמו אינו יודע אם יצא זכאי בדין, אבל הכלל ישראל מובטח שיצא זכאי בדין בכל שנה ושנה. אמנם לפעמים חל יו"ט ראשון של סוכות בשבת ואז אין נוטלים לולב, אבל זהו רק מגזירת חז"ל, אבל בעצם מובטח לכלל ישראל שיצאו זכאים בדין

יותר! "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיהו נה, ו) - "אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליום הכפורים" (ר"ה יח, א). ימים אלה הם אפוא ימים של קירבה נפלאה בין הקב"ה לכנסת ישראל. צריכים א"כ להרגיש מתיקות נפלאה בימים אלה. מצד שני יש לדעת, שהתקרבות זו של הקב"ה אלינו מחייבת אותנו. אם לא ננצל את הקירבה הזאת, עלולה ח"ו להנצח תביעה עלינו, מדוע לנו ניצלנו את ההזדמנות שניתנה לנו, לשוב ולהתקרב אל דודנו בשעה שהיה כבר כ"כ קרוב אלינו. כך גם בכל מתנה שאדם מקבל. אם אינו מנצל אותה, נוצרת תביעה נגדו. ה' נתן לנו את ארץ ישראל לנצל אותה לתורה ולעבודת ה', נתן לנו את השבת ואת מועדי ה', שהם ימים שאפשר לזכות בהם לגילויים רוחניים ולעליה רוחנית, אם לא מנצלים את כל אלו כראוי - נוצרת תביעה: הנה היתה לך אפשרות לעליה רוחנית ולא ניצלת אותה. ה' נתן לנו תורת חיים, כדי שנזכה בה לחיי נצח. אם אין מנצלים זאת, הרי זו תביעה נוראה על האדם: למה לא ניצלת את ההזדמנות שהיתה לך? יהודי שיושב במוסקבה או במקום אחר שלא מרשים ללמוד תורה, אין עליו תביעה. אבל יהודי שיושב בירושלים ויכול ללמוד, יש עליו תביעה. אם אינו מנצל את האפשרות שניתנה בידו. יש לך גמרות, יש לך ספרים, יש לך רבנים, בירושלים יושבים גדולי ישראל, יכולת ללמוד! כגודל המתנה, כך גודל התביעה אם אין מנצלים את המתנה.

תשובה, אף היא מתנה נפלאה שנתן לנו הקב"ה. אפשר לברוח מכל המעשים הרעים שעשינו ומכל המחדלים שלנו, הכל אפשר לתקן ע"י הרהורי תשובה, הרהורי חרטה על העבר וקבלה לעתיד בע"ה. פלאי פלאים! ומאידך גיסא, אם אין מנצלים את המתנה הנפלאה הזו, נוצרת תביעה גדולה על האדם, בנוסף לכל מה שכבר תובעים ממנו על חטאיו ועוונותיו. כדאי א"כ לנצל את הימים האלה, להתעורר, להרגיש את הקרבת אלקים לי טוב" (תהלים עג, כח), "אני לדודי ודודי לי", וכמובן ככל שנתנהג יותר באופן של "אני לדודי", כך ינהג עמנו הקב"ה יותר באופן של "דודי לי", שהרי דוד המלך ע"ה כותב: "ה' צלך על יד ימינך" (שם קכא, ה), הקב"ה מתנהג עם האדם כמו צל, כביכול. כיצד מתנהג הצל? אדם מרים את ידו - אף הצל מרים את ידו. אדם מוריד את ידו - אף הצל מוריד את ידו. כך כביכול מתנהג גם הקב"ה עם האדם - "ה' צלך על יד ימינך". וא"כ, כפי ה"אני לדודי", כך ה"דודי לי", ככל שנתנהג יותר באופן של "אני לדודי", כך ינהג עמנו הקב"ה מצידו יותר באופן של "דודי לי", והרבה יותר. שהרי כל התקדמות שלנו נעשית הרי בצעדים הקטנטנים שלנו, אבל הקב"ה הוא אין סוף, וכל ההתקרבות שלו הרי גם היא אין סוף. כל התקרבות קטנה נוספת שלנו אל הקב"ה, מביאה א"כ להתקרבות גדולה הרבה יותר של הקב"ה אלינו. מבחינה זו אלול צריך להיות זמן של שמחה גדולה, זמן של אהבת ה'. כמובן, גם של יראת ה' (לעולם אין אנו פטורים מיראת ה', שהיא מ"ע דאורייתא, כמו גם אהבת ה'), אבל גם של אהבה גדולה ושמחה גדולה.

שאיננו מרגישים את מלכות ה', איננו מרגישים שאנו מכעיסים את ה', שאנו עתידים ליתן דין וחשבון על כל דבר שאנו עושים. איננו מרגישים את השכר הגדול שמקבלים עבור כל מצוה. אם היינו יודעים איזה שכר זוכים לקבל עבור על כל מילה של לימוד תורה, היינו רצים לעבוד שעות נוספות. אנשים עובדים שעות נוספות אפילו עבור שכר הרבה יותר קטן מן השכר שמובטח לנו עבור תלמוד תורה, וכן עבור שאר המצוות: תפילה, חסד, אהבת ישראל, אהבת ה', יראת ה', כל המצוות. אבל בעיקר עבור תלמוד תורה. "תלמוד תורה כנגד כולם". יש לי חשבון פשוט שאפשר להיכח ממנו, כמה גדול הוא השכר עבור לימוד תורה, לו היו מודדים אותו בכסף. חשבון זה אינו אמיתי, כמובן, שכן השכר האמיתי הוא רוחני, לא גשמי, כפי שאומרת המשנה: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז" (אבות פ"ד מ"ז), אם תאסוף את כל תענוגות עוה"ז, כל הכסף והיהלומים ואכילה ושתייה ושאר תענוגות שיש בעוה"ז, אין הם שקולים כנגד קורת רוח קטנה ביותר של עוה"ב. אבל בכל זאת, כדי לקרב קצת את הדברים אל המושגים שלנו, אומר לכם מהו שכר תלמוד תורה בשקלים או בדולרים, למי שרוצה. הבריתא שאנו אומרים בכל בוקר אומרת: "אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעוה"ז... ביקור חולים"... ביקור חולים זה לא רק לשאול את החולה "מה שלומך" ולאחל לו רפואה שלמה בתוך שאר חולי ישראל. ביקור חולים כולל גם לדאוג לחולה לרופא או לאחות אם הוא צריך לכך, לפעמים יש צורך להטיסו לחו"ל לניתוח ר"ל, הוצאות "ביקור חולים" עלולות להסתכם אפוא במאות אלפי שקלים. וכן "הכנסת כלה". "הכנסת כלה" זה לא רק לרקוד קצת בחתונה ולאכול שם רבע עוף. הכנסת כלה זה לקנות לה דירה, לקנות לה רהיטים, לקנות לה בגדים, לקנות לה מכונת כביסה וכל שאר הדברים שהיא צריכה. גם כאן עשויות ההוצאות להסתכם במאות אלפי שקלים. והנה, ברור ופשוט שהשכר שהקב"ה משלם לאדם עבור מצוה שעשה איננו פחות מן ההוצאה שהוציא עבורה. נמצא א"כ שהשכר עבור ביקור חולים והכנסת כלה איננו פחות מכמה מאות אלפי שקלים. ואם אומרים לנו אחרי כל זאת "ותלמוד תורה כנגד כולם", זאת אומרת שהשכר על כל תלמוד תורה מגיע לכמה מאות אלפי שקלים. החפץ חיים עושה חשבון, שבדקה אחת של לימוד תורה אפשר לקיים מאתיים פעם מצות תלמוד תורה. על כל דקה שאני לומד מגיעים לי א"כ כמה וכמה מיליוני שקלים, על כל שעה שאני לומד מגיע לי כבר סכום עצום, וכדי לחשב כמה מגיע לי עבור יום שלם של לימוד תורה, יש כבר צורך במחשב מיוחד כדי לערוך את החישוב. אם היינו מקבלים דף חשבון מבנק המזרחי ובו היו רשום שעבור כל מילה של תורה נוספו לחשבוננו כך וכך מאות אלפי שקלים, היינו באמת שמחים מאד. אבל החשבון איננו מגיע מבנק המזרחי, כי היה מזמן פושט את הרגל אם היה צריך לשלם סכומים כאלה, אלא מהבנק של מעלה. איננו רואים את דף החשבון הזה, איננו מקבלים אותו לידנו, אבל עלינו לדעת שהוא קיים. על כל מילה של

בכל שנה. לעולם אין אומות העולם זוכות בדין כנגדנו! מצד זה ר"ה הוא אפוא יום של שמחה גדולה.

יש גם סיבה נוספת לשמחה בר"ה. ר"ה הוא יום המלכות של מלך מלכי המלכים. ביום הזה נברא אדם הראשון, ולראשונה היה מי שהכיר במלכו של עולם. אמנם הקב"ה "מלך" בטרם כל יציר נברא, אבל אז לא היה עוד מי שיכיר במלכותו ויקרא לו מלך. רק "לעת נעשה בחפצו כל", ביום השישי, כשנגמרה הבריאה ונברא האדם, "אזי מלך שמו נקרא", אז היה מי שיכיר במלכות ה' ויקרא לו מלך. אחד בתשרי הוא אפוא יום המלכות של הקב"ה, ובכל שנה ושנה אנו חוזרים וממליכים אותו עלינו. הרי זו סיבה לשמחה גדולה! זהו גם אחד הטעמים שנאמרו לתקיעת שופר בראש השנה. אמנם הרמב"ם כותב (הלכ' תשובה פ"ג ה"ד) "שתקיעת שופר בר"ה גזרת הכתוב", אבל הרי מותר לנו כידוע לחפש טעמים במצוות (וגם הרמב"ם עצמו כתב שם טעם), ואחד מהטעמים שנאמרו במצוות תקיעת שופר הוא, שכשם שכשממליכים מלך בשר ודם הרגילות היא שתוקעים לפניו בחוצרות ובכל מיני כלי שיר לציין את המלכותו, כך גם בר"ה, יום המלכת הקב"ה עלינו, צויה הקב"ה לתקוע לפניו בשופר כדי לציין את המלכותו עלינו, וכדי להראות שמחה במלך שלנו, שאנו שמחים במלך זה ורוצים בו (טעמי התקיעות לרב סעדיה גאון, "הענין הראשון". הביאו האבודרהם בטעמי התקיעות). אמנם גם אם לא נרצה במלך זה הוא ימלוך עלינו בעל כרחנו, אבל אנו רוצים במלך ושמחים בו. גם מבחינה זאת ר"ה הוא יום של שמחה גדולה.

יום ר"ה הוא הרי גם הראשון לעשרת ימי תשובה. וקשה: הרי בר"ה אין אומרים כל וידוי. אף נזהרים שלא להזכיר בו חטא כדי לא לעורר קיטרוג ח"ו (עי' משנ"ב סי' תקפ"ד ס"ק ג'). הרשות נתונה להרהר בר"ה הרהורי תשובה בלב פנימה, אבל בפה אין מזכירים כל חטא. מדוע אין אנו מתודים ומפרטים את חטאינו בר"ה כמו ביוה"כ? ובכלל, כמה מתבטאת העובדה שר"ה הוא אחד מעשרת ימי תשובה? כיצד יכול ר"ה להמנות כאחד מעשי"ת בלי מעשים אלו? חשבתי לבאר את הענין ע"י משל: לו היתה עומדת לפנינו חומה גבוהה - הרי העוונות הם חומה שמבדילה בינינו לבין הקב"ה: "כי אם עֲוֹנֵיכֶם הִיוּ מִבְּדָלִים בֵּינְכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם" (ישעיהו נט, ב) - והיינו מצטווים לסתור אותה (ללא חומרי נפץ). מה היה אז עלינו לעשות? שתי דרכים היו לפנינו לביצוע המשימה: האחת - לקחת פטיש ויתד, להכות בחומה ולהפיל ממנה אבן אחר אבן. דרך זו קשה ורבת מאמצים. ואולם ישנה גם דרך אחרת, והיא - לחפור תחת החומה כדי למוטט את היסוד שלה, וכשיפול היסוד ממילא תתמוטט כבר החומה כולה בבת אחת. זוהי לפעמים דרך קצרה יותר. זהו גם ההבדל בין ר"ה ליוה"כ. ביוה"כ אנחנו מכים על כל אבן ואבן. פה דיברנו לשה"ר, פה נכשלנו בחילול שבת או במשהו אחר, צריך להכות על כל אבן ואבן. אבל בר"ה אנו חותרים תחת יסוד הבנין. מהו היסוד של כל העבירות? יסוד כל העבירות הוא

אלא רק "מחיה המתים". חתימה צריכה להיות תמיד בנושא אחד. והנה בר"ה חותמים אנו את ברכת קדושת היום בלשון: "מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון". כיצד אנו עושים זאת? הרי לכאורה יש כאן חתימה ביותר מענין אחד? התשובה היא, שהכל ענין אחד! כל ענינו של יום הזכרון הוא להגיע להכרה שה' הוא "מלך על כל הארץ", ולהבין מה משמעותה של מלכות שמים זו. ועל כן אין כאן חתימה בשני ענינים, רק בענין אחד - הכרה במלכות שמים.

כידוע, ישנו ענין של "מעשה מרכבה". מהו מעשה מרכבה? "מעשה מרכבה" הם דברים נשגבים שגילו לנו יחזקאל הנביא וחכמי קבלה אחרים, וענינם הוא הבנת דרכי הנהגת ה' והשגחתו בעולם. לשם מה ניתן לנו "מעשה מרכבה"? קודם כל - לידיעה. הרי זו ידיעה גדולה, להכיר את דרכי הנהגת ה'. ואולם ישנה גם סיבה נוספת. הגמ' מביאה (חגיגה יד, ב), שר' אלעזר בן ערך דרש במעשה מרכבה לפני רבן יוחנן בן זכאי. עמד רבן יוחנן בן זכאי ונשקו על ראשו ואמר לו (בין שאר הדברים): "יש נאה דורש ואין נאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, אתה נאה דורש ונאה מקיים!" [גם על ה"חפץ חיים" התבטא בזמנו הרבי מגור דאז, שיש לקב"ה יהודי אחד בעולם שכותב ספרים ומקים אותם. "נאה דורש ונאה מקיים". ולכאורה לא מובן: בשלמא אם היה ר' אלעזר בן ערך דורש בהלכות שבת, או הלכות לשה"ר, או הלכות חסד, היה שייך באמת לומר: "אתה נאה דורש ונאה מקיים". אבל לגבי מעשה מרכבה, מה שייך לומר "נאה דורש ונאה מקיים"? הרי מעשה מרכבה הם דרכי הנהגת הקב"ה בעולמו, ומה שייך לומר על הדורש בהן שהוא "נאה דורש ונאה מקיים"? על כרחך צריך לומר, ש"מעשה מרכבה" ניתן לנו לא רק לידיעה בעלמא, אלא גם כדי להיות "נאה מקיים", שנתבונן בגדלות ה' ונתאים את עצמנו לגדלות ה'. אנו צלם אלקים, וצריכים א"כ לדמות את הצורה ליצורה. איננו לומדים "מעשה מרכבה", אבל על פי המעט שאנו יודעים על דרכי ה', עלינו להשתדל להתנהג כן. להשתדל ללכת בדרכי החסד של ה', בהטבה של ה', להיות רחום וחנון, ארך אפים ורב חסד, וכמובן יחד עם דבקות בתורה ובמצוות שבין אדם למקום. ומידותיו של הקב"ה מידה כנגד מידה, "ה' צלך על יד ימינך". חז"ל אמרו (ר"ה יז, א): "נשׂא עון וְעָבַר על פשע" (מיכה ז, יח), למי נושא עוון? למי שעובר על פשע" [ולגירסת הגר"א: "למי עובר על פשע, למי שנושא עוון". והכל אחד]. אם אתה ותרן לשני, גם הקב"ה מוותר לך. אמנם חז"ל אמרו (ב"ק נ, א): "כל האומר הקב"ה ותרן הוא, יותרו חייו, שנאמר: "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט" (דברים לב, ד)", יש אצל הקב"ה חסד ורחמים, אבל ויתור אין, כי הכל צריך ללכת במשפט, ואם יש ויתור - בטל המשפט, אבל אם אתה בעצמך ותרן, אזי המשפט מחיב שהקב"ה יְתַר לך. שייך א"כ מציאות שגם הקב"ה יְתַר. והרי כל אחד מאיתנו זקוק שהקב"ה יְתַר לו, כי מי יכול לעמוד בדין? "אם עונות תשמר י-ה, א-דני מי יעמד", אפילו אברהם יצחק ויעקב לא היו יכולים לעמוד

לימוד ועיון בתורה, על כל הבנה חדשה בפשט ברש"י או בתוספות, השכר הוא עצום ונורא. וכמובן, גם על שאר מצוות, על הכנסת כלה וביקור חולים ועל כל חסד שיהודי עושה בין אדם לחברו, ועל כבוד שבת ועל שאר מצוות שאנו מקיימים, ציצית ותפילין, הרי החשבון הוא עצום ונורא, א"א כלל לחשב אותו, אין לנו מחשב שמסוגל לחשב את הסכומים העצומים האלה. השכר עצום. צריך א"כ לשמוח במה שיש לנו, וצריך להשתדל להשיג יותר. לחשוב, כמה חבל שהפסדתי פה שעה ושם שעה, פה לא למדתי, ושם לא למדתי, ולהשתדל שבשנה הבאה נלמד בע"ה יותר תורה, נקיים יותר מצוות ונתחזק יותר ביראת שמים. זוהי עבודת קבלת מלכותו של הקב"ה עלינו בר"ה. לזכור שה' מלך, משגיח על כל דבר, הוא משלם שכר, אין מי שימנע אותו מלשלם שכר, לעולם לא יִצַר אצלו גרעון בקופה, שלא יוכל לעמוד בתשלום, יש לו אמצעי תשלום לאין סוף, הוא יוכל לשלם מספיק לכל אחד. להשתדל להכיר יותר במלכות שמים. היום איננו יודעים כל-כך מה זה מלך, מלך של היום רק חותם על כמה מסמכים או מקבל שגרירים זרים וכיו"ב, אבל מלך של פעם היה כמעט כל יכול, היה יכול לדון לבדו לחיים ולמוות, להכריז על דעת עצמו על מלחמה וכדו'. ואפילו הכי, מלך בשר ודם, אפילו בזמנים שהמלכות שלו היתה תקיפה, בכל זאת מוכרח להתחשב גם בדעת השרים שלו ובדעת הקהל, אם יעשה יותר מדי דברים נגד דעת הקהל עלולים להדיח אותו, וכבר היו דברים מעולם אפילו בעם ישראל שהתמרדו נגד מלכים שונים והורידו אותם מהשלטון או שהרגו אותם, וכל שכן באומות העולם. מלך בשר ודם, כמה שיהיה גדול ותקיף, מוכרח א"כ בכל זאת להתחשב בדעת אחרים עד גבול מסוים. לעומת זאת, מלך מלכי המלכים אינו חייב להתחשב באף אחד, אף אחד לא יכול להדיח אותו, ואיש לא אינו יכול למרוד נגדו. הוא מלך בלתי מוגבל. יש להתחזק בר"ה בהכרת המלכות הזאת, להתעמק בה. אמנם בכל יום אנו צריכים לקבל עלינו עול מלכות שמים בק"ש שחרית וערבית ובתפילה, אבל בראש השנה יש להתעמק בענין זה יותר. כמו שאת יציאת מצרים אנו מזכירים בכל יום ערב ובוקר, ובכל זאת ניתן לנו לילה מיוחד בשנה לשבת ולספר בו ביציאת מצרים, כדי להתעמק אז בענינה עוד יותר, כך גם בענין קבלת עול מלכות שמים. אמנם בכל יום אנו חייבים לקבל עלינו עול מלכות שמים, ובכל זאת ניתן לנו גם יום מיוחד בשנה כדי להתבונן במושג זה באופן מיוחד, לדעת מה המלכות הזאת ומה משמעותה, שהקב"ה הוא כל יכול, עושה מה שרוצה בלי הגבלה, "מי יאמר לו מה תעשה" (קהלת ח, ד), הוא יכול לתת ויכול גם לעשות ההפך, הכל מסור בידו. זוהי עבודת ר"ה.

הגמ' אומרת (ברכות מט, א): "אין חותמין בשמים" - אין לחתום ברכה בשני ענינים, רק בענין אחד. אין חותמים: "ברוך אתה ה' מגן אברהם יצחק ויעקב" (למרות שאת שלשתם מזכירים בברכה), אלא רק "מגן אברהם". וכן אין חותמים: "ברוך אתה ה' מחיה מתים וסומך נופלים ומתיר אסורים" (למרות שאת כל הענינים הללו מזכירים בברכה),

בדין אילו היה הקב"ה ממצה עמם את מלוא עומק הדין (ערכין יז, א). העצה עבורנו היא א"כ להיות ותרנים בין אדם לחברו, ממילא גם הקב"ה יִתָּר לנו. להיות רבי חסד, ממילא הקב"ה יעשה גם הוא עמנו הרבה חסד, יגזור עלינו ועל כל ישראל גזירות טובות, שנה טובה ושמחה, בלי פיגועים, בלי תאונות דרכים, בלי כל מיני מרעין בישין ושאר צרות וגזירות קשות. גם מים זקוקים אנו מאד שה' יתן לנו, מים בשפע על א"י, וכפי שהזכרנו, הגשמים יורדים לפי המעשים שלנו. יהי רצון שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו, ונזכה לראות בהתקיימות התפלה: "ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך בהר ציון משכן כבודך... וידע כל פעול כי אתה פעלתו", במהרה בימינו, אמן!